

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	9
WSTĘP	11
1. Rola elementarza w drugiej połowie XIX wieku i na początku XX wieku	11
2. Rodzaje elementarzy i metody nauczania	13
3. Elementarze a problem dwujęzyczności	23
Rozdział I. PRZECIW GERMANIZACJI	35
1. Kwestia językowa na Śląsku, akcja germanizacyjna zaborcy, granice językowe	35
2. Walka o uświadomienie narodowe i polityczne	40
Rozdział II. ELEMENTARZE NA ŚLĄSKU	59
1. Elementarze z lat 1848—1872	59
a) elementarze polskie	59
b) elementarze dwujęzyczne	70
c) elementarze niemieckie	70
2. Elementarze w okresie zakazu używania języka polskiego w szko- łach (1872—1918)	76
a) elementarze polskie	76
b) elementarze niemieckie	136
3. Elementarze w okresie powstań śląskich i plebiscytu oraz w latach poplebiscytowych do roku 1930	148
4. Ogólna charakterystyka elementarzy na Śląsku	165
a) układ metodyczny	165
b) treść elementarzowa i czytankowa	168
c) układ zewnętrzny — okładka, druk, ilustracje	171
d) metody nauczania	174
e) wpływ elementarzy obcych na elementarze śląskie	176
Rozdział III. SZKOLNICTWO ELEMENTARNE I NAUKA CZYTANIA I PI- SANIA	178
1. Plan i program nauczania	178
a) cele wychowawcze szkoły pruskiej	178
b) treść nauczania	184
c) przedmioty nauczania	187
d) przebieg pracy dydaktycznej w szkole elementarnej	191
e) trudności wynikające z nauczania w języku niemieckim w szko- łach elementarnych	194

2. Metody nauczania	203
a) ścieranie się metod syntetycznych z metodami analitycznymi i analityczno-syntetycznymi	203
b) piśmiennictwo dydaktyczne	210
c) pomoce naukowe	211
d) nauka pisania	215
e) ogólna ocena metod nauczania	216
3. Kontrola, ocena pracy oraz wyniki nauczania	217
a) nadzór szkolny w świetle ustaw	217
b) wizytacje szkolne i sprawozdania powizytacyjne	221
c) dokumentacja wyników nauczania	226
d) uwagi krytyczne dotyczące kontroli i oceny pracy	228
4. Warunki nauczania	229
a) budynek i jego wyposażenie	229
b) stosunek rodziców i dzieci do szkoły	240
c) przyczyny słabej frekwencji	241
5. Nauczyciel na Śląsku w II połowie XIX wieku i na przełomie XIX i XX wieku	244
a) dobór kandydatów na nauczycieli i ich kwalifikacje zdobyte w seminariach	244
b) sytuacja materialna nauczycieli	252
c) pozycja społeczna nauczycieli	257
d) stosunek nauczyciela do władz	262
e) udział nauczycieli w walce o polskość	264
ZAKOŃCZENIE	269
ANEKSY ŹRÓDŁOWE	275
1. Wyciąg tekstu z książki Feliksa Triesta pt. „Topographisches Handbuch von Oberschlesien” dot. charakterystyki polskiej ludności na Górnym Śląsku	276
2. Sprawozdanie z przerobionego materiału naukowego za rok 1872 szkoły elementarnej w Antoniowie (<i>Klassenziel</i>)	277
3. Sprawozdanie z przerobionego materiału naukowego za rok 1873 szkoły elementarnej w Antoniowie (<i>Klassenziel</i>)	278
4. Świadectwo szkolne z 1902 r.	280
5. Protokół z wizytacji szkoły w Bujakowie z 1868 r.	281
6. Protokół z wizytacji szkoły elementarnej w Fałkowicach z 1877 r. jako dowód, że nauczyciel Kossak w owym czasie uczył po polsku mimo zakazu władz rejencyjnych z 1872 r.	283
7. Zarządzenie antypolskie rejencji opolskiej z roku 1886 w sprawie zakazu używania języka polskiego	284
8. Doniesienie inspektora szkolnego w Pokoju na lokalnego rewizora w Fałkowicach z 1876 r.	285
9. Zarządzenie Rejencji Opolskiej z roku 1886 w sprawie wyrugowania książek i pism polskich i czeskich ze szkół	286
10. Protokół z wizytacji szkoły w Syryni z 1870 r.	286
11. Pismo Rejencji Opolskiej do inspektora w sprawie zaniedbań nauczyciela Hettwera w Antoniowie w 1873 r.	289
12. Sprawozdanie inspektora szkolnego z wizytacji okręgu w 1861 r.	290

13. Ogłoszenie burmistrza miasta Bielska z 1871 r. w sprawie zakazu zatrudniania dzieci w wieku szkolnym w fabryce	292
14. Dekret nominacyjny nauczyciela Roboty wystawiony w 1871 r. przez magistrat miasta Prudnika	293
15. Zestawienie świadczeń dla personelu nauczycielskiego szkoły w Raszczycach z 1906 r.	294
16. Zestawienie dochodów nauczyciela przy powołaniu go na stanowisko	296
Буквари и элементарное обучение чтению и письму в Силезии в XIX и XX веках (1848—1930). Том II (Краткое изложение)	298
Primers and Rudimental Teaching of Reading and Writing in Silesian Schools during the XIX and XX Centuries (1848—1930) Volume II. (Summary)	300
Elementarbücher und der Elementarunterricht im Lesen und Schreiben in Schlesien im XIX und XX Jahrhundert (1848—1930) Band II (Zusammenfassung)	302
ZESTAWIENIE ŹRÓDEŁ	304
a) archiwalia	304
b) inne źródła	309
LITERATURA	314
SKOROWIDZ NAZWISK	317
SKOROWIDZ MIEJSCOWOŚCI ŚLĄSKICH	323